

Wytyczne Roku Zastępu i konkursu na najlepsze zastępy

...[N]iesłuchanie łatwo jest fałszować Harcerstwo.

Wystarczy posługiwać się metodą harcerską bez jej zrozumienia, powierzchownie, jednostronnie, pomijając stawiane przez nią wymagania.

Wystarczy odrzucić system zastępowy.

Wystarczy ilość postawić nad jakością.

Wystarczy środki uznać za cele.

Stworzy się wtedy dziwoląg, noszący miano Harcerstwa, nawet w mundur harcerski ubrany, ale na pewno nie będący Harcerstwem.

O metodzie harcerskiej i jej stosowaniu, hm. Ewa Grodecka

Dla Hufcowych i Komend Hufców:

Rok Zastępu polega na tym, że wprowadzamy w nasze życie harcerskie prawdziwy system zastępowy. Wytyczne są opisane niżej. Jest to rok szczególnej uwagi nad prawidłowym działaniem zastępów, po to by później mogły już naturalnie i poprawnie dalej działać nie tylko zastępy ale także drużyny. Wszystkie drużynowe, przyboczne, zastępowe i opiekunki powinny rozumieć na czym polega system zastępowy i jak wypływa z celów harcerstwa. Mianowicie, należy tu sobie przypomnieć, że harcerstwo dąży do wychowania młodzieży stosując metodę harcerską przez system zastępowy po to, żeby każda członkini jednostki była gotowa to przygotowanie zamienić w czyn.

Rozumiemy, że nie wszystko „wyjdzie” tak jak powinno, ale wierzymy że stanowczo dużo dobra wypłynie z Waszej pracy z zastępami. Uczenie się z własnych sukcesów jak i też błędów jest tak samo ważną częścią metody harcerskiej jak wzajemne oddziaływanie i inne jej elementy. Rola starszej siostry, tu hufcowej/referentki/opiekunki-instruktorce w stosunku do drużynowej i drużynowej/przybocznej w stosunku do zastępowej jest niezmiernie ważna, bo daje ogromne możliwości wzajemnego uczenia się z błędów jak i też z osiągnięć osób z różnych szczebli harcerskich. Wiemy, że to zajmie kilka lat zanim system zastępowy w pełni wszedł w życie drużyn i stał się czymś zupełnie naturalnym.

W tym roku w hufcach powinny być przeprowadzone kursy zastępowych, w których udział powinny wziąć nie tylko zastępowe, ale także drużynowe i przyboczne.

- Drużynowe mają nieco inną rolę:
 - Przygotowują plan pracy drużyny
 - Pomagają zastępowym ułożyć swój plan zastępu
 - Prowadzą Radę Drużyny, gdzie omawiane są przebiegi zbiórki (10-15 minut po zbiórce), zastępowe mogą omówić trudne sprawy, przygotowują razem elementy do zbiórki drużyny, drużynowa pomaga zastępowym przygotować się do swoich stopni (o ile one są starsze w drużynie)
 - Prowadzi punktację zastępów, z wkładem zastępowych (arkusz punktacji załączony)
- Zastępowe muszą być włączone w planowanie programu pracy drużyn i zastępów. To znaczy, że w każdej drużynie składającej się z kilku zastępów powinna działać Rada Drużyny. Tu omawiany jest plan pracy i cele wychowawcze drużyny oraz plany pracy zastępów, które te cele

wprowadzają w życie. To jest miejsce do omówienia różnych spraw; gdzie zastępowe się uczą i także otrzymują od drużynowej autorytet żeby same zaplanować a potem przeprowadzić. To jest częścią pracy nad sobą tak samo dla drużynowej i przybocznej jak i zastępowych. Kiedy zastępowe mogą same planować i prowadzić zbiórki efektywnie przygotowują się do następnych szczebli pracy harcerskiej, zdobywają i ćwiczą umiejętności przywódcze. Ćwiczą to w małej grupie, która zarazem je wspiera jak też koryguje.

- Zastępy, które już istnieją i dobrze działają powinny zostać w tym samym składzie. Jest wskazanym by nie zmieniać całego składu zastępów; jeżeli część zastępu odpadnie czy przejdzie do drużyny wędrowniczek, dodajemy do zastępu nowe harcerki zamiast zaczynać skład zastępu od początku. Członkinie zastępu muszą się poznać, polubić i żyć. Muszą wyłowić spośród siebie typy przywódcze. A na to potrzeba czasu. Powiedziałabym nawet, że to jest ważniejsze niż „na zabij” zdobywania stopni raz na rok. Bo tu harcerki mają możliwość żyć metodą harcerską.
- Każdy zastęp powinien obrać cel lub cechę opartą na życiu lub charakterze patronki, np. Wanda Rutkiewicz, alpinistka – WYTRWAŁOŚĆ, którą członkinie zastępu ćwiczą na co dzień i starają się stać wytrwałymi i indywidualni i jako zastępu. Czy pracowały razem wytrwale i zakończyły pracę nad wszystkimi wymaganiami na wybraną sprawność? Czy członkinie indywidualnie ćwiczą wytrwałość na treningach sportowych, regularnych ćwiczeniach na flecie czy odrabianiu niekoniecznie lubianych lekcji? Czy członkinie zastępu raczej odkładają trudne rzeczy na później i jako zastęp i indywidualnie i w rezultacie koncentrują się nad tym co już znają i co im przychodzi zrobić łatwo? (Refleksja może być częścią zbiórki, a praca nad cechą jest ujęta w punktacji).
- Wszystkie zastępy powinny zdobyć swój proporzec, który obrazuje --
 - Godło zastępu, wypływające z cech danego zastępu, opartych na cechach patronki zastępu lub drużyny, który zastęp już ma lub chce zdobyć.
 - Nazwę zastępu, która powinna opisywać cechy zastępu i logicznie łączyć się z nazwą drużyny.
- Każdy zastęp ma swoją piosenkę, okrzyk, hasło (oparte o hasło drużyny i roczne hasło hufca) – swoje własne obrzędy.
- Każda członkini zastępu jest ważna, każda ma w nim funkcję; każda jest za coś odpowiedzialna i jest punktowana w zastępie za wywiązanie się ze swoich, nawet maleńkich, obowiązków. Razem przygotowują i przeprowadzają sprawności, tzn. każda jest odpowiedzialna za część przygotowania i za to by wszystkie wymagania wszystkie członkinie zastępu opanowały.
- Zastępowa prowadzi książkę pracy zastępu – to ma być prawdziwa książka, a nie coś w komputerze lub w chmurce. Książka pracy zastępu jest żywym elementem zastępu do którego każda członkini zastępu może dodać coś swojego – opis, obrazek, zdjęcie, ilustrację, itp. To musi być na każdej zbiórce zastępu i tam zastępowa, nawet nieudolnie, wpisuje swoje uwagi na temat zbiórki. Ten proces jest niezmiernie ważny, nawet jeżeli opis jest napisany niegramatycznie, częściowo po polsku a częściowo po angielsku, itp. Rolą drużynowej tu jest pomóc zastępowej nauczyć się brakujących jej słów, tak by następnego razu mogła opisać zbiórkę poprawnie.
 - Zastępowa w książce musi mieć ewidencję członkiń zastępu oraz kontakt do drużynowej, przybocznej i opiekunki. Na każdej zbiórce wpisuje w arkusz frekwencji kto był obecny.
 - Do książki muszą być wpisane: godło, nazwa, patronka, piosenka i hasło (drużyny i zastępu), ewidencja, obecność, punktacja, roczny program pracy drużyny (drużynowa przekazuje zastępowym kopie programu) i zastępu (ustalonego z pomocą drużynowej),

opis pracy zastępu. Jeżeli zastęp potrafi artystycznie upiększyć stronę tytułową i inne, tym lepiej. Za to można zdobyć dodatkowe punkty.

- Zastęp musi pracować nad sprawnościami, wspólnie w zastępie wybranymi oraz tymi przygotowującymi do następnego stopnia. Drużynowe wiedzą o tym, bo zetknęły się z tym na kursie drużynowych, ale rzadko wprowadzają w życie przeprowadzanie sprawności przez kilka miesięcy, po troszeczkę na każdej zbiórce. Zastępowe mogły się być nigdy nie spotkać z taką formą przeprowadzenia sprawności. Tutaj jest pole do popisu dla hufcowej, referentki oraz opiekunki-instruktorce do pokazania zastępowym jak to się poprawnie robi i przekonania ich, że wplecenie w program każdej zbiórki elementów sprawności przez kilka miesięcy i powtarzanie ich w innym formacie, nawet jeżeli to trwa 5 min., pomoże harcerkom utrwalić sobie informacje i zdobyć sprawność prawie że bezboleśnie. Jeżeli mniej sprawności harcerki zdobędą w tym roku, nie będzie to strata, ale raczej pozytywnym osiągnięciem, gdyż nie tylko przyswoją sobie potrzebne wiadomości ale również zrobią to razem, wspólnie stosując metodę harcerską. To one zdobędą informacje, to one je prześlą drugim; jak bardzo powinny być z siebie dumne (a my z nich), że potrafiły same zrobić to co dotąd za nich robiła drużynowa czy opiekunka. Poczucie dotarcia samej do celu i zrobienia dobrej roboty jest jednym z najważniejszych celów metody harcerskiej. Zadaniem instruktorek i drużynowych jest czuwanie by członkinie zastępu dotarły do tego celu i wskazywanie im drogi.
- Zastęp prowadzi punktację indywidualną – wszystkie członkinie powinny też mieć wkład na punktowanie siebie samej – praca nad sobą, indywidualne zdobywanie dodatkowych sprawności, jakaś dodatkowa praca na rzecz zastępu czy drużyny, itp. Wszystkie oceniają siebie i swój zastęp na tle życia patronki – czy pracują nad tą cechą którą sobie obrały. (Arkusz wzorcowy punktacji będzie przesłany osobno)
- Drużynowa prowadzi punktację zastępów (tu zastępowe mają wkład w punktację). Indywidualna punktacja jest omawiana z drużynową po zbiórce. Drużynowa punktuje, czy proporzec był na każdej zbiórce, jak działa zastęp oraz inne. (arkusz punktacji będzie przesłany osobno)
- Każda zastępowa i drużynowa **MUSI** mieć *Książeczkę zastępowej* i nią się posługiwać. (Sklepikarka chorągwi oczekuje zamówień od hufców... ☺)

Punktujemy (niektóre rzeczy co zbiórkę, niektóre raz na rok):

- Na zbiórki w mundurze, msze, święta przychodzą z **proporczykiem** zastępu (a drużynowa przynosi proporczyk drużyny) (trzymać ewidencję takich imprez i punktować za przyjsie z proporczykiem). Tym jednostkom, które nie wymagają mundurów na zbiórkach, sugeruję przynajmniej jedną zbiórkę w mundurze na miesiąc, np. zbiórkę całej drużyny. Mundur pomaga grupie się żyć, bo jest widocznym sygnałem, że jesteśmy z tej samej organizacji i mamy takie same cele.
- Każdy zastęp prowadzi swoją **książkę pracy zastępu** (pokazać do wglądu hufcowej lub wizytującej instruktorce, do chorągwi przesłać zdjęcia książki pracy), w której są ujęte elementy administracyjne (patrz: *Książeczka Zastępowej*)
- **Piosenka, hasło, okrzyk i szyk** zastępu
- **Godło** zastępu wskazującego cechy zastępu

- **Patronka** drużyny lub zastępu – tu punktujemy za to, jak zostały wprowadzone w życie cele lub cechy nad którymi zastęp chce pracować – te które także powinny być odzwierciedlone w proporczyku i nazwie zastępu
- **Punktacja** indywidualna w zastępie (arkusz będzie przesłany osobno)
- Jakość **zbiórek** zastępu
 - ciekawe i różnorodne zbiórki (plan zbiórki w książce pracy z opisem jak się udało) o różnych formach, np. wywiady, gry i zabawy, wyścigi, gry terenowe, sondy, kuźnice, prace ręczne (majsterki), wycieczki do muzeum, na rower lub do parku (nie tylko siedzenie w kółku na sali), zgłaszanie się do instruktorek o pomoc (np. przyjdź z gitarą i naucz nas śpiewać na głosy)
 - obrzędy zastępu – z proporcem, szyk
 - cel zbiórki i wykonanie
 - przekazywanie wiadomości przez zastępową (do zastępu i potem do drużynowej)
 - punktualność (czy zbiórka zaczęła się na czas, czy członkinie zastępu były na czas)
- Praca na **sprawnościach i stopniach**
- Zastępy i patrole będą oceniane jeszcze innymi kryteriami

UWAGA:

Małe drużyny (do 8 osób razem): drużynowa *de facto* pracuje jako zastępową. Powinny pracować jako jedna zwarta grupa. Ważnym jest, by drużynowe i przyboczne nie odsuwały się od dziewcząt i brały udział w wszystkich grach i zajęciach. Jest nie do przyjęcia, by drużynowa i przyboczna szeptały w kącie a reszta drużyny/zastępu np. odczytywała podany im tekst szyfrem.

Dodatkowe notatki:

Abyśmy wszystkie mogły się wspierać wzajemnie i omawiać różne elementy tego programu oraz problemy, będziemy miały częstsze rozmowy z hufcowymi i referentkami harcerek i wędrowniczek.